

عربستان: گسترش تورسم برای کاهش وابستگی به نفت، نگاهی به صنعت حمل و نقل و هتلداری

۱۳۹۷/۰۵/۲۲

موسسه آینده پژوهی جهان اسلام

www.iiwfs.com

بسمه تعالی

موسسه آینده پژوهی جهان اسلام

گزارش ویژه شماره ۱۸

«عربستان: گسترش توریسم برای کاهش وابستگی به نفت،

نگاهی به صنعت حمل و نقل و هتلداری»

مقدمه

عربستان سعودی یکی از مهمترین بازیگران جهان اسلام و نیز منطقه غرب آسیا است که به نوعی مهمترین رقیب ایران در منطقه نیز به شمار می رود. از این رو تحولات مربوط به این کشور مورد توجه سیاستمداران، کارشناسان و پژوهشگران ایرانی مسائل عربستان است. ناظران تحولات عربستان بر این باورند که این کشور پس از به روی کار آمدن ملک سلمان و ولیعهدی محمد بن سلمان و با محوریت شخص او که در حال حاضر قدرت را قبضه کرده یک روند پوست اندازی و اصلاحات در سیاستهای کلی خود را شروع کرده است. نمود این سیاستهای جدید را می توان در گذر از سیاستهای محافظه کارانه به رئالیسم تهاجمی در عرصه امنیت و سیاست خارجی، آغاز برخی اصلاحات اجتماعی و اعطای آزادی هایی در عرصه حقوق زنان، کاهش اختیارات نهادهای مذهبی و مهمتر از همه اصلاحات اقتصادی و تنظیم سند ۲۰۳۰ مشاهده کرد. این سند که با هدف کاهش وابستگی اقتصاد عربستان به نفت و گاز و صنایع مرتبط طراحی شده است بر اصلاحات گسترده در حوزه های اقتصادی و اجتماعی تأکید دارد. دستیابی به اهداف سند ۲۰۳۰ و تحول در گردشگری و توسعه و تنوع بخشی اقتصادی نیازمند برنامه ریزی دقیق و سرمایه گذاری جدی و منسجم است. در این راستا عربستان اقدام به تقویت اساسی زیر ساخت های این مهم نموده است.

موسسه آینده پژوهی جهان اسلام، در گزارش های ویژه خود سعی دارد مهمترین تحولات و موضوعات مهم در حوزه جهان اسلام، بخصوص بازیگران اصلی را با دیدی موشکافانه و علمی بررسی نماید. این گزارش ها عموماً محصول بررسی منابع مکتوب، مصاحبه با خبرگان و کار کارشناسی پژوهشگران موسسه است. در گزارش ویژه شماره ۱۸، صنعت حمل و نقل و هتلداری عربستان سعودی مورد بررسی قرار گرفته است که یکی از اقدامات زیربنایی این کشور در راستای گسترش توریسم برای کاهش وابستگی به نفت است

اهمیت توریسم برای عربستان سعودی

یکی از مهم ترین حوزه هایی که عربستان سعودی سعی در سرمایه گذاری و گسترش آن دارد مسئله توریسم، توریسم مذهبی و افزایش ظرفیت خود برای پذیرش مسافران است. در سند ۲۰۳۰ در راستای کاهش وابستگی عربستان به نفت و نیز افزایش فرصت های شغلی و سرمایه گذاری برای جمعیت جوان و رو به رشد این کشور آمده است که تا سال ۲۰۳۰ عربستان باید تبدیل به مرکز اقتصادی، تجاری و تفریحی منطقه بشود اولین علائم هشدار در این زمینه نیز کاهش شدید قیمت نفت در سال ۲۰۱۵ و ضربه به برنامه های اقتصادی این کشور بود که موسسه بروکینگز در مطلبی از آن به عنوان بمب اقتصادی عربستان یاد نمود. در این زمینه عربستان در سال ۲۰۱۶ درآمد ۲۲ میلیارد دلاری از توریسم داشت که ۱۲ میلیارد دلار آن از ناحیه حج و توریسم مذهبی بود^۱. در این سال عربستان میزبان ۱,۹ میلیون نفر حج گذار و ۵,۹ میلیون نفر عمره گذار بود که عربستان قصد دارد تا سال ۲۰۲۰ این ارقام را به ترتیب به ۵ و ۱۵ میلیون نفر برساند و در واقع افزایش تقریباً ۴ برابری را در این مدت شاهد باشد. در همین راستا عربستان قصد دارد که درآمد خود از این بخش را به بیش از ۱۵۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۲ برساند^۲. به همین دلیل عربستان سرمایه گذاری های سنگینی را در دو حوزه توسعه خطوط حمل و نقل خود و نیز توسعه هتلداری در این کشور شروع نموده است.

توسعه خطوط حمل و نقل عربستان

^۱ <https://www.rt.com/business/337135-saudi-hajj-revenues-oil/>

^۲ <http://www.arabnews.com/node/1151751/saudi-arabia>

عربستان پروژه‌های متعددی را در جهت به روز رسانی خطوط حمل‌ونقل خود در حوزه، پروژه‌های زمینی و ریلی و هوایی آغاز نموده است. از این میان می‌توان به مهم‌ترین پروژه‌ها در حوزه حمل‌ونقل اشاره داشت.

پروژه‌های ریلی

پروژه قطار سریع‌السیر حرمین:

این پروژه که از سال ۲۰۰۹ در دو فاز متفاوت شروع شده است جهت کاهش بار ترافیک شهرهای مکه و مدینه در زمان موسم حج و نیز موسم عمره و همین‌طور افزایش گزینه‌های حمل‌ونقل درون‌شهری در نظر گرفته شده است.

این پروژه که دارای ۵ ایستگاه فوق‌مدرن است با گذر از مکه و از طریق جده به مدینه می‌رسد و زمان لازم برای رسیدن به مدینه از مکه را به ۲ ساعت کاهش می‌دهد.^۳

این پروژه ۱۱ میلیارد دلاری با ۴۵۰ کیلومتر طول قرار است که در اوت ۲۰۱۸ فعال شده و شهرهای مکه، جده، فرودگاه ملک عبدالعزیز، شهر جدید اقتصاد ملک عبدالله را به مدینه متصل نماید. این قطار سریع‌السیر الکتریکی با سرعت ۳۰۰ کیلومتر که در ۵ خط قرار است به کار گرفته شود قادر به جابه‌جایی اولیه روزانه ۲۴۰۰۰ مسافر و ۶۰ میلیون نفر در سال است.^۴

راه آهن سراسری عربستان

از دیگر پروژه‌های بزرگ عربستان در زمینه توسعه خطوط حمل‌ونقل در حوزه ریلی می‌توان به پروژه راه آهن سراسری عربستان اشاره کرد که با هزینه‌ای بالغ بر ۷ میلیارد دلار در مسیر ۹۵۰ کیلومتری ریاض در مرکز، عربستان را به جده در ساحل دریای سرخ متصل می‌نماید. این پروژه همچنین یک مسیر ۱۱۵ کیلومتری را از دمام در ساحل این کشور در خلیج فارس به الجبیل در شمال متصل می‌نماید. این مسیر که به روز رسانی بر

³ <http://www.railwaygazette.com/news/high-speed/single-view/view/haramain-high-speed-rail-may-open-in-august.html>

⁴ <https://www.railway-technology.com/projects/haramain-high-speed/>

روی خط آهن ۴۱۰ کیلومتری دمام ریاض است می‌تواند یک مسیر برای انتقال محموله‌های بار از دریای سرخ به سوی خلیج فارس و بر عکس باشد و ضمن کاهش هزینه انتقال محموله‌های عبوری عربستان را به مرکز جهت حمل و نقل کالا و خدمات از اروپا و آمریکا شمالی به آسیا و از آسیا به اروپا و آمریکا شمالی بنماید. سخنگو شرکت راه آهن سعودی ضمن اعلام این مطلب در کنفرانسی در ماه مارس سال جاری در دویی اضافه کرد که این پروژه در راستای هدف ۲۰۳۰ در جهت کاهش وابستگی به نفت و نیز تقویت بخش خصوصی ایجاد شده است و در این زمینه دولت عربستان برای مشارکت بخش خصوصی در زمینه ساخت، بهره‌برداری و فعالیت در این پروژه برنامه‌هایی را تدارک دیده است.^۵

این خط پروژه که ابتدا در سال ۲۰۰۸ با یک کنسرسیوم استرالیایی به نام تارابوت (tarabot) برنامه‌ریزی شده بود در پی اختلافات مالی با این کنسرسیوم تا سال ۲۰۱۱ مسکوت مانده بود که در نهایت از سال ۲۰۱۱ با جدیت دولت عربستان ۴ شرکت - برای شرکت در این پروژه درخواست دادند که عبارت بودند از: agility PWC logistics consortium، کنسرسیوم مادا، کنسرسیوم سعودی بن‌لادن و نیز کنسرسیوم تارابوت.^۶

این خط آهن در کنار خط آهن شمالی - جنوبی عربستان با افزایش ۱۰۰ درصد در ظرفیت کانتینر برهای عربستان تعداد کانتینر برهای این کشور را به عدد ۷۰۰ هزار کانتینر بر می‌رساند. همچنین این خط آهن با کاهش زمان سفر مسافری از ریاض به جده به ۶ ساعت به جای ۱۰ تا ۱۲ ساعت کنونی، کاهش زمان سفر مسافری از دمام به ریاض از ۴ ساعت به ۲ ساعت و ۴۵ دقیقه و نیز با کاهش شدید زمان لازم برای طی مسافت کالا به تنها ۱۲ ساعت از ریاض به جده نقش مهمی در توسعه اقتصاد عربستان بازی خواهد کرد.^۷ همچنین این خط آهن با کاهش زمان انتقال کالا از دمام به بندر جده و بر عکس از ۵ - ۷ روز فعلی از طریق دریا بدون انتقال کشتی به کشتی و یا ۸ - ۹ روز با انتقال کشتی به کشتی به تنها ۱۸ ساعت سرعت انتقال کالا در عربستان را به

^۵ <http://www.railjournal.com/index.php/middle-east/saudi-landbridge-tendering-to-begin-soon.html>

^۶ <https://www.railway-technology.com/projects/saudi-landbridge/>

^۷ <http://www.keoic.com/Projects/Details/1227>

شدت افزایش خواهد داد. پیش‌بینی می‌شود که این خط شامل دو ایستگاه مسافری در جده و نیز ۳ ایستگاه حمل کالا خواهد بود.

خط آهن شمالی - جنوبی عربستان

خط آهن شمالی - جنوبی نیز از دیگر مگا پروژه‌های در دست تکمیل عربستان است. این خط آهن با ۲۴۰۰ کیلومتر طول از شهر الحدیثه در مرز اردن به ریاض طولانی‌ترین خط آهن جهان مطابق با معیارهای سازمان ریلی اروپا است که شامل قطارهای مسافری و قطارهای بار و کالا می‌شود.^۸

این خط آهن شامل دو خط آهن صنعتی و خط آهن مسافری است. خط آهن صنعتی با طی ۱۴۸۶ کیلومتر معادن فسفات در منطقه الجلامید در شمال کشور و بوکسیت در منطقه الازبیراه در مرکز کشور را به تأسیسات فراوری در منطقه رأس الزوار در شرق کشور در ساحل خلیج فارس منتقل می‌نماید. این پروژه بخشی از پروژه بزرگ‌تری جهت استخراج و صادرات معادن فسفات و بوکسیت این کشور است که می‌تواند عربستان را به دومین صادرکننده مواد معدنی جهان تبدیل نماید.

دومین خط، خط مسافری است که ریاض را با عبور از مناطق صنعتی نظیر السدیر، القسیم، الحوف، الباسیاتا به الحدیثه متصل می‌نماید.^۹ این خط ۲۴۰۰ کیلومتری در کنار دو پروژه ۱۱۰۰ و ۴۵۰ کیلومتری خط آهن سراسری عربستان و خط آهن سریع السیر حرمین بخش‌های یک برنامه واحد جهت گسترش خطوط ریلی این کشور است. این برنامه در راستای هدف‌گذاری ۲۰۳۰ به منظور کاهش وابستگی اقتصاد این کشور به نفت و گاز طراحی شده است. هدف این برنامه افزایش ظرفیت پذیرش مسافر و کالا و نیز ظرفیت خطوط ترانزیتی این کشور به منظور تبدیل عربستان به مرکز تجاری، تفریحی و توریستی و نیز مرکز ترانزیت منطقه‌ای در نظر گرفته شده است.

^۸ <https://www.railway-technology.com/projects/northsouthrailwayli/>

^۹ http://www.canarail.com/CMS/Media/156_200_en

CA_0_05_200_to_05_209_and_03_183_North_South_Railway_SAR_EN.pdf

این پروژه ۳,۵ میلیارد دلاری توسط کنسرسیومی متشکل از کمپانی‌های معروفی چون لوئیس وگرا، سیسترا، کاناریل و شرکت مهندسی سعودی اداره می‌شود. همچنین در سال ۲۰۰۷ نیز سه قرارداد جداگانه با سه شرکت داخلی و بین‌المللی از جمله قرارداد ۲,۳ میلیارد ریال سعودی برای ساخت ۵۷۶ کیلومتر از مسیر الزبیره به راس الزوار به کمپانی سعودی بن‌لادن داده شد.^{۱۰}

پروژه حمل و نقل عمومی ریاض

ریاض پرجمعیت‌ترین شهر عربستان با ۶ میلیون نفر جمعیت است که انتظار می‌رود تا سال ۲۰۳۰ به بیش از ۸ میلیون نفر برسد. از این رو دولت عربستان به منظور کاهش بار ترافیک و نیز گسترش خطوط حمل و نقل شهری در راستای تبدیل عربستان به مرکز اقتصاد مالی منطقه، پروژه‌ای را جهت گسترش خطوط حمل و نقل عمومی که شامل گسترش خطوط مترو و گسترش اتوبوس‌رانی است؛ تدارک دیده است.^{۱۱}

این برنامه که عمدتاً شامل گسترش ۳۵۰۰ دستگاه اتوبوس، سه خط اتوبوس‌رانی سریع‌السير به طول ۸۵ کیلومتر و ۸۵ ایستگاه و ۶ خط مترو به طول ۱۷۸ کیلومتر خواهد بود. برنامه گسترش اتوبوس‌رانی سریع‌السير از سال ۲۰۱۲ شروع و در سال ۲۰۱۶ به بهره‌برداری کامل رسید. اما برنامه خط مترو ریاض در سال ۲۰۱۴ شروع و انتظار می‌رود در سال جاری میلادی به بهره‌برداری برسد. این برنامه ۸ میلیارد دلاری مبتنی بر ۸۵ ایستگاه خواهد بود که با ایستگاه‌های اتوبوس یکپارچه خواهد شد و مهم‌ترین مراکز ریاض را به هم متصل می‌نماید.^{۱۲}

پروژه حمل و نقل عمومی جدّه

¹⁰ <https://www.railway-technology.com/projects/northsouthrailwayli/>

¹¹ <http://www.arabnews.com/node/1140741/saudi-arabia>

¹² <https://www.bechtel.com/projects/riyadh-metro/>

در جده نیز برای سهولت ترافیک مخصوصاً در دوران اوج مسافرتها در دوره حج و عمره برنامه‌ای چند وجهی به منظور گسترش خطوط اتوبوس‌رانی و تاکسی‌رانی و نیز خط مترو تدارک دیده شده است.^{۱۳} خط مترو جده که در سال ۲۰۱۴ با هزینه‌ای بالغ بر ۹ میلیارد یورو شروع شده است، در نهایت به طول ۲۴۶ کیلومتر خواهد بود و در سال ۲۰۲۲ به بهره‌برداری خواهد رسید. این پروژه در سه خط متفاوت ساخته خواهد شد و در نهایت به پروژه خط آهن سریع السیر حرمین متصل می‌شود. این پروژه که شامل ایستگاه‌های کنترل ارتباط متعددی خواهد بود در آخر با ۳۹ ایستگاه ساخته خواهد شد.^{۱۴}

پروژه حمل و نقل عمومی مکه

مکه با ۱,۶ میلیون نفر جمعیت سالانه پذیرای ۲,۸ میلیون نفر حج‌گذار و بیش از ۵ میلیون نفر عمره‌گذار است. این ارقام را عربستان در راستای اهداف ۲۰۳۰ خود در جهت کاهش وابستگی اقتصادی به نفت قصد دارد تا چشم‌انداز ۲۰۳۰ به بیش از دو برابر برساند. از سوی دیگر مکه هر سال در این زمان دچار اضافه بار ترافیکی می‌شود که خود شهر در روزهای عادی نیز به زحمت توان مدیریت آن را دارد. از این رو شورای حمل و نقل عمومی عربستان تصمیم گرفته است که سیستم حمل و نقل عمومی مکه را بازسازی نماید. این پروژه شامل سه حلقه بزرگراه در اطراف مکه خواهد بود که مسافران را به صورت مستقیم از اطراف شهر به سمت مرکز شهر و حرم منتقل خواهد نمود.^{۱۵}

از سوی دیگر بازسازی، مدرن سازی و گسترش خطوط اتوبوس‌رانی سریع السیر مکه با تجهیز این خط اتوبوس‌رانی با ۴۰۰ دستگاه اتوبوس میسر خواهد شد. قرارداد گسترش حمل و نقل عمومی که در سال ۲۰۱۷ میان شاهزاده خالد الفیصل امیر مکه و کنسرسیوم سعودی نسما منعقد شد، شامل ۱۲ خط اتوبوس‌رانی و ۸۳ ایستگاه اتوبوس خواهد بود که از این میان ۷ خط مختص به ساکنین شهر است. این قرارداد که باید ظرف ۱۸

¹³ <https://www.protenders.com/companies/jeddah-metro-company/projects/jeddah-public-transport-programme-jptp-bus-rapid-transit>

¹⁴ <https://www.railwaypro.com/wp/jeddah-initiates-metro-line-construction-project/>

¹⁵ https://fac.ksu.edu.sa/sites/default/files/49-_makkah_public_transport_program_mptp-facts_and_challenges.pdf

ماه به بهره‌برداری برسد شامل مدیریت ۴۰۰ دستگاه اتوبوس جدید در مسیری به طول ۳۰۰ کیلومتر به مدت ۱۰ سال خواهد بود.^{۱۶}

همچنین حاکمان این شهر برنامه‌ای برای گسترش یکی از گران‌ترین پروژه‌های مترو جهان را مدیریت می‌نمایند. این برنامه که شامل سه فاز خواهد بود، در فاز اول به مبلغ ۲۵,۵ میلیارد ریال سعودی در مسیری به طول ۱۱ کیلومتر و ۷ ایستگاه اماکن مقدس مکه شامل جمارات را به عرفات را به یکدیگر متصل می‌نماید. همچنین این خط آهن، به خط آهن سریع‌السیر حرمین متصل خواهد شد که از آن طریق می‌تواند به شهر مدینه متصل شود. این پروژه که در چهار خط ساخته خواهد شد هزینه‌ای بالغ بر ۶۲ میلیارد ریال سعودی یا ۱۶,۵ میلیارد دلار در بر خواهد داشت. همچنین این پروژه در مسیری به طول ۱۸۰ کیلومتر ۸۸ ایستگاه را به هم متصل خواهد نمود.^{۱۷}

پروژه مترو مدینه

شهر مدینه نیز در سال ۲۰۱۵ پروژه‌ای جهت ساخت سه خط مترو خود معرفی نمود. این پروژه که به دو شرکت فرانسوی اگیس egis و شرکت فرانسوی سیسترا systra محول شده است، هزینه‌ای بالغ بر ۱۵ میلیارد دلار در بر خواهد داشت.^{۱۸} این خط مترو که در مسیری به طول ۹۵ کیلومتر و شامل سه خط قرمز، آبی و زرد خواهد بود در طول ۲۵ کیلومتر از مسیر خود در زیر زمین و ۴۸ کیلومتر را نیز روی زمین طی خواهد نمود و در حالی که مابقی مسیر بر روی پل هوایی داخل شهر طی خواهد کرد. این پروژه که در دو فاز مرتبط با هم ساخته خواهد شد انتظار می‌رود در سال ۲۰۲۰ به بهره‌برداری برسد.^{۱۹}

پروژه‌های فرودگاهی

¹⁶ <https://www.protenders.com/companies/wsp/projects/makkah-public-transportation-program>

¹⁷ <http://www.constructionweekonline.com/article-45132-official-tender-for-makkah-metro-may-be-awarded-in-2018/>

<https://www.protenders.com/companies/wsp/projects/makkah-mass-rail-transit-mmrt-makkah-metro-lines-b-c>

¹⁸ <https://www.systra.com/en/newsroom/article/systra-signs-a-major-contract-for-medina-s-future-metro-system-1140>

¹⁹ <https://www.arabianbusiness.com/french-firms-win-deal-design-madinah-metro-project-586256.html>

عربستان در جهت گسترش خطوط حمل و نقل خود طرح‌های متعددی از جمله: گسترش مسیرهای هوایی عربستان، گسترش فرودگاه‌های کشور و نیز خرید جدیدترین هواپیماهای مسافربری را در دست اجرا دارد. در این میان گسترش دو فرودگاه ملک عبدالعزیز و ملک خالد از اهمیت ویژه‌ای به لحاظ وسعت پروژه، هزینه‌های آن و نتایج آن از جمله مهم‌ترین طرح‌های عربستان در زمینه حمل و نقل هوایی است.

توسعه فرودگاه ملک عبدالعزیز جده

پروژه ۸ میلیارد دلاری توسعه فرودگاه ملک عبدالعزیز جده در جهت افزایش ظرفیت پذیرش مسافر و کالا در سه فاز طراحی شده است. هدف از این پروژه رساندن ظرفیت پذیرش مسافر این فرودگاه از ۱۳ میلیون مسافر سالانه فعلی به ۸۰ میلیون مسافر در سال ۲۰۳۵ است که در فاز اول قرار است ظرفیت آن را تا آخر سال ۲۰۱۸ به ۳۰ میلیون نفر افزایش یابد. در فاز دوم تا سال ۲۰۲۵ ظرفیت آن به ۴۳ میلیون نفر و در فاز آخر در سال ۲۰۳۵ به ۸۰ میلیون نفر افزایش خواهد یافت.^{۲۰}

فاز اول این پروژه با هزینه ۴ میلیارد دلار شامل بلندترین برج مراقبت جهان با طول ۱۳۰ متر و آخرین تکنولوژی‌های روز کنترل ترافیک هوایی و جدیدترین رادارهای فرودگاهی غیرنظامی این توانایی را دارد که فرودگاه ملک عبدالعزیز را تبدیل به هاب کنترل ترافیک هوایی منطقه‌ای تبدیل نماید. از سوی دیگر در فاز اول این پروژه ۷۶۶۰۰۰ متر مربع به فضای فرودگاهی این فرودگاه اضافه می‌شود که توانایی پذیرش تعداد بیشتری از هواپیماهای پهن پیکری نظیر ۷۴۷ و ۷۷۷ را به این فرودگاه می‌بخشد.

همچنین در این پروژه امکاناتی مختلفی جهت آسایش مسافران اندیشیده شده است که شامل یک هتل ۴ ستاره درون فرودگاه برای پذیرش مسافران ترانزیت، یک مسجد با گنجایش ۳۰۰۰ نمازگزار، ۲۰۰ پل هوایی، ترمینال جدید مسافری، ۵۰ گیت‌های ورودی و خروجی جدید، یک ترمینال جدید برای پذیرش هم‌زمان دو سوپر

²⁰ <https://www.protenders.com/companies/dar-al-handasah-shair-partners/projects/king-abdulaziz-international-airport-expansion-phase-1>

جمبوجت A380، یک خط مترو متصل به خط مترو جده و نیز خط آهن سریع السیر حرمین و ... می‌شود. قرار است این پروژه تا پایان سال ۲۰۱۸ فاز اول آن اجرایی شده و از پایان سال ۲۰۱۹ فاز دوم آن آغاز شود.^{۲۱}

طرح توسعه فرودگاه بین‌المللی ملک خالد ریاض

این فرودگاه نیز به دلیل واقع شدن در ریاض پایتخت عربستان از اهمیت ویژه‌ای برای عربستان برخوردار است. این مسئله مخصوصاً با توجه به جمعیت رو به افزایش ریاض و نیز نقش رو به افزایش این شهر در اقتصاد منطقه‌ای و جهانی از اهمیت روز افزونی برخوردار است. از این رو از سال ۲۰۱۲ طرح توسعه این فرودگاه برای رساندن ظرفیت پذیرش مسافر سالانه آن از ۲۰ میلیون مسافر سالانه فعلی به ۳۰ تا ۳۵ میلیون مسافر در سال ۲۰۲۰ در دستور کار قرار گرفته است.

این طرح که شامل بازسازی و گسترش ترمینال‌های ۱،۲،۳ و ۴ است. همچنین شامل طراحی و ساخت ترمینال ۱۰۶۵۰۰ متر مربعی شماره ۵ طی ۴ فاز متفاوت A,B,C,D است. این ترمینال که قرارداد ۲۵ میلیون دلاری طراحی و ساخت آن به کنسرسیومی از شرکت‌های سعودی سپرده شده است، قرار است که نقشی پیشرو آینده‌نگرانه را در طرح توسعه این فرودگاه ایفا نماید.^{۲۲}

در هر حال آخرین قرارداد در این زمینه، قراردادی بود که در سال ۲۰۱۷ کنسرسیومی متشکل از شرکت ترکیه‌ای ایکتاش و شرکت پیمانکاری سعودی الرشید بعد از لغو قرارداد با کنسرسیومی به رهبری شرکت آلمانی هوختیف HOCHTIEF به مبلغ ۲۸ میلیارد دلار به امضا رسید. این قرارداد که قرار است در سه فاز اجرایی شود، در فاز اول خود به بازسازی و توسعه ترمینال ۴ این فرودگاه که تاکنون بی‌استفاده بوده است می‌پردازد، در

²¹ <https://www.protenders.com/projects/king-abdulaziz-international-airport-expansion>

²² <https://www.protenders.com/companies/alarrab/projects/king-khalid-international-airport-expansion-terminal-3-4>

فاز دوم به توسعه و بازسازی ترمینال سوم که از اوت سال گذشته به روی پروازها بسته است خواهد پرداخت و در فاز سوم تا سال ۲۰۳۰ ترمینال شماره ۵ را طراحی و خواهد ساخت.^{۲۳}

توسعه حمل و نقل دریایی

همانطور که از نام شبه جزیره عربستان پیداست، این شبه جزیره توسط سه مورد از مهم‌ترین آب‌های راهبردی بین‌المللی محاصره شده است. آب‌های خلیج فارس، دریای سرخ و نیز دریای عرب، همچنین به عربستان امکان دسترسی مستقیم به دو تا از مهم‌ترین تنگه‌های راهبردی جهان یعنی تنگه هرمز در خلیج فارس و تنگه باب المندب در دریای سرخ را داده است. از این رو کشتی‌رانی و آزادی کشتی‌رانی و توسعه توانایی‌های این کشور در امر کشتی‌رانی برای ادامه حیات اقتصادی عربستان مخصوصاً به دلیل وابستگی فعلی اقتصاد این کشور به صادرات نفت و گاز اهمیت حیاتی دارد. از این رو عربستان طرح‌های متعددی را در زمینه گسترش توانایی کشتیرانی خود در دست اجرا دارد که می‌توان آن‌ها را در زمینه ساخت و ساز، گسترش بندرها، گسترش بیمه‌های دریایی، گسترش ناوگان شناورهای سنگین وزن و انواع نفت‌کش‌ها و... مشاهده نمود.

همانطور که در بالا اشاره شده یکی از مهم‌ترین اقدامات عربستان در این زمینه تلاش در جهت اتصال دریای سرخ و خلیج فارس توسط خط ۱۳۰۰ کیلومتری سراسری عربستان از دمام در خلیج فارس به سمت جده در دریای سرخ است؛ اما عربستان سه طرح مهم نیز در زمینه گسترش توانایی بندرها خود را نیز یا در دست اجرا داشته و یا اجرا نموده است که در ذیل به اختصار توضیح داده خواهد شد.

طرح توسعه بندر ملک عبد العزیز یا بندر دمام در خلیج فارس

این بندر به عنوان اصلی‌ترین بندر عربستان سعودی در ساحل خلیج فارس واقع در دمام شاهد گسترش پروژه‌های متعددی بوده است. این پروژه‌ها که از سال ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۶ ادامه داشته است هزینه‌ای بالغ بر ۳

²³ <http://saudi-commerce.com.sa/newsdetailspage/2017/07/04/saudi-turkish-jv-wins-riyadh-airport-expansion-contract>

میلیارد دلار در بر داشته است. این بندر طی سال‌های گذشته شاهد افزایش ۲۵ درصدی در واردات و صادرات خود بوده است. در سال ۲۰۱۳ نزدیک به ۷۶ میلیون تن کالا را جا به جا نموده است.^{۲۴}

عمده‌ترین سرمایه‌گذاری‌های صورت گرفته در این بندر شامل ساخت سه ترمینال جدید کانتینر، ساخت یک واحد برق قدرت جدید برای بندر جهت رساندن برق مورد نیاز بندر از ۳۸ مگاوات فعلی به ۱۲۰ مگاوات و نیز سرمایه‌گذاری بر روی توسعه خود بندر جهت افزایش ظرفیت پذیرش کانتینر است.^{۲۵}

طرح توسعه بندر ملک عبدالله

بندر ملک عبدالله در دریای سرخ در شمال جده در شهر اقتصادی ملک عبدالله در سال ۲۰۰۵ ساخته شده است که از آن زمان نقش مهمی را در توسعه توانایی‌های بندری این کشور ایفا نموده است. از این رو از سال گذشته عربستان طرح ویژه و گران قیمتی را جهت توسعه و گسترش این بندر در راستای اهداف ۲۰۳۰ این کشور آماده نموده است.^{۲۶} این بندر به دلیل موقعیت استراتژیک خود در دریای سرخ و نیز نزدیکی به مناطق صنعتی یانبو ربیع و نیز نزدیکی به مراکز جمعیتی مانند جده، مکه و مدینه از اهمیت اقتصادی و تجاری و راهبردی مهمی برای عربستان و شرکت‌های کشتیرانی برخوردار است.^{۲۷}

این بندر که در حال حاضر توانایی پذیرش ۴ میلیون TEU را دارا است با رشد سالانه نزدیک به ۲۱ درصد، دومین بندر بزرگ این کشور است. در سال ۲۰۱۷ میان سازمان مدیریت بندرها عربستان و کمپانی بزرگ AMSteel منعقد شد و سپس قرار شد که جهت گسترش این بندر کمپانی AMSteel ساخت یک ترمینال بار جدید و نیز یک ترمینال کانتینر بر جدید را آغاز نماید. در زمانی که این طرح آماده شود، بندر ملک عبدالله قادر خواهد شد که سالانه پذیرای ۲۰ میلیون کانتینر، ۱,۵ میلیون ماشین و ۱۵ میلیون محموله بار باشد. تأسیسات

²⁴ <https://reconnectingasia.csis.org/database/projects/king-abdulaziz-port-terminal-2/648f3154-6eb0-44f7-980d-b7fb5ad771fd/>

²⁵ <https://www.theoilandgasyear.com/articles/capacity-expansion-at-king-abdulaziz-port/>

²⁶ <http://www.arabnews.com/node/1117246/saudi-arabia>

²⁷ <https://www.kingabdullahport.com.sa/>

جدید با ۱۸ متر آبخور - عمیق‌ترین آبخور بندری جهان را در اختیار خواهد داشت که موقعیت جدیدی را برای شرکت‌های کشتی‌رانی جهت حفظ امنیت کشتی‌هایشان ایجاد خواهد نمود.^{۲۸}

مگا پروژه توسعه بندر جدّه

بندر جدّه که در ساحل دریای سرخ و در جنوب بندر ملک عبدالله قرار دارد - نیز از موقعیت راهبردی مهمی جهت گسترش توانایی‌های کشتی‌رانی عربستان برخوردار است. از این رو عربستان قصد دارد با گسترش هر چه بیشتر آن، این بندر را در دهانه دریای سرخ تبدیل به هاب راهبردی انتقال کالا در منطقه نماید. از این رو عربستان با اعطا یکی از گران‌قیمت‌ترین قراردادهایی از این دست در نوع خود به شرکت توسعه بندرها اماراتی دی پی ورلد DP WORLD به قیمت ۵۰۰ میلیارد دلار، قصد توسعه اساسی این بندر را دارا است.^{۲۹} این طرح که در راستای گسترش هر چه بیشتر پروژه نئوم عربستان در دریای سرخ است، قرار است با کمک به گسترش و تکمیل هر چه سریع‌تر پروژه نئوم ده درصد اقتصاد جهانی را از آن خود نماید. این منطقه که راه دسترسی غربی - شرقی میان آفریقا و خاورمیانه را مهیا می‌نماید می‌تواند تحولی اساسی در اقتصاد عربستان ایجاد نماید.^{۳۰}

در این راستا شرکت دی پی در جهت بهبود عملکرد و گسترش این بندر قصد دارد ضمن گسترش ترمینال‌های آن، اتوماتیک‌سازی این بندر را نیز در دستور کار قرار دهد. همچنین با توجه به این که توسعه این بندر می‌تواند یک منطقه اقتصادی، منطقه‌ای در ساحل دریای سرخ با جمعیت بالغ بر ۵۰۰ میلیون نفر ایجاد خواهد نمود؛ نقش مهمی در توسعه ثبات و توسعه اقتصادی ایفا خواهد کرد.

در هر حال از آنجا که این بندر در سال ۲۰۱۷ نسبت به سال قبل از آن شاهد افزایش ۵۲ درصدی در جا به جایی کالا بوده است. این شرکت قصد دارد کار گسترش این بندر را با جا به جایی یکی از ترمینال‌های ذخیره‌سازی و نیز گسترش یکی دیگر از ترمینال‌های پذیرش کانتینر و نیز اتوماسیون هر چه بیشتر این بندر به روز رسانی نماید.

²⁸ https://www.porttechnology.org/news/king_abdullah_port_signs_cargo_terminal_deal

²⁹ https://www.porttechnology.org/news/dp_world_commits_port_to_500_billion_mega_project

³⁰ <https://www.arabianbusiness.com/industries/transport/382125-dp-world-unveils-plan-to-improve-jeddah-port>

از سوی دیگر این به روز رسانی شامل ساخت دو بندر جدید برای پذیرش کشتی‌های باری با تناژ ۸۰ هزار تن در یک میلیون متر مربع زمین‌های ساحلی است. در هر حال می‌توان عمده‌ترین بخش‌های این پروژه را شامل موارد زیر دانست:

- ۱- یک ترمینال چند منظوره در ۸۳۰ هزار مترمربع زمین.
- ۲- منطقه باری سنگین در ۱۰۰ هزار مترمربع.
- ۳- ترمینال مسافری در ۸۰ هزار مترمربع.
- ۴- ترمینال خودرو در ۱۷۵ هزار مترمربع.
- ۵- بندر خدماتی در ۱۰۹ هزار مترمربع.
- ۶- بندر لجستیکی جهت سوخت‌گیری، ذخیره‌سازی و انبار کالاهای کشتی‌ها در ۱۱۲ هزار متر مربع.
- ۷- ترمینال سبزیجات جهت بسته‌بندی و فراوری سالانه یک میلیون تن میوه، سبزیجات و گوشت‌های یخ‌زده و نیمه یخ‌زده.
- ۸- برج کنترلی به ارتفاع ۱۲۵ متر در ورودی بندر.
- ۹- مرکز ۲۶ متر آموزش و تمرین، ۵ نقطه کنترل، ساختمان اداره ترمینال کانتینر و ...^{۳۱}

بررسی مختصری بر رشد صنعت هتلداری عربستان

تاکنون در مورد اهداف و چشم‌انداز سند ۲۰۳۰ عربستان مطالب گوناگونی چه در منابع داخلی و چه منابع خارجی به رشته تحریر درآمده است. این منابع که به بررسی سند ۲۰۳۰ عربستان از جنبه‌های مختلف پرداخته‌اند همگی بر یک نکته اتفاق نظر دارند و آن تلاش عربستان سعودی زیر حاکمیت عملی بن سلمان جهت کاهش وابستگی اقتصاد عربستان به صادرات نفت و گاز است.

³¹ https://www.ace-intl.com/view_project.php?project=52989d63deb73

در سند ۲۰۳۰ عربستان از جمله مهم‌ترین اهدافی که در این رابطه در نظر گرفته شده است کاهش نرخ بیکاری عربستان از ۱۱,۸ درصد کنونی به زیر ۷ درصد است که این مهم از طریق سرمایه‌گذاری بر سایر صنایع تحقق می‌یابد. یکی از مهم‌ترین صنایعی که عربستان به شدت به دنبال سرمایه‌گذاری بر روی آن است حوزه توریسم و گسترش آن است.^{۳۲} همانطور که در مقدمه گزارش آمده است، عربستان در راستای گسترش و تقویت صنعت توریسم خود قصد دارد درآمد سالانه خود را از ۲۲ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۶ به بیش از ۱۵۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۲ برساند.

در همین جهت یکی از اقدامات مهمی که عربستان مشغول انجام آن است ایجاد اصلاحات در قوانین صدور ویزا این کشور جهت کارآمد نمودن و آسان‌تر کردن دریافت ویزا توریستی مخصوصاً برای اماکن مهم مذهبی این کشور در موسم حج و عمره است؛ اما بخش مهم‌تر و زیرساختی این مسئله در جهت گسترش و تقویت صنعت هتلداری عربستان چه به لحاظ کمی و چه به لحاظ کیفی نیز از اهمیت بیشتری برخوردار است.^{۳۳} از این رو در این نوشتار سعی داریم نگاهی داشته باشیم به صنعت هتلداری عربستان و سرمایه‌گذاری‌های صورت گرفته در این صنعت.

سند ۲۰۳۰ و صنعت توریسم و هتلداری

همانطور که گفته شد، عربستان با سرمایه‌گذاری بر صنعت توریسم و گردشگری به عنوان یکی از زمینه‌های اصلی خود قصد دارد ضمن کاهش وابستگی خود به نفت فرصت‌های شغلی بیشتری را در این بخش ایجاد نماید. در این زمینه موسسه بین‌المللی تحقیقات بی. ام. آی^{۳۴} در طی گزارشی پیش‌بینی کرده است توریسم و گردشگری بین‌المللی عربستان با رشدی سالانه برابر با ۵,۸ درصد تا سال ۲۰۲۲ بتواند فرصت‌های شغلی بیشتری را در این بخش فراهم نماید. این تحقیقات معتقد است که در شرایط فعلی توریسم مذهبی عربستان با در اختیار داشتن بیش از ۴۰ درصد بخش توریسم این کشور، بخش اصلی برنامه‌های توریستی این کشور را

³² Saudi arabia 2030 vision document

³³ ibid

³⁴ INTERNATIONAL BMI RESEARCH GROUP

تشکیل می‌دهد که عربستان می‌تواند با سرمایه‌گذاری جهت گسترش آن تا سال ۲۰۲۰ فرصت‌های شغلی این بخش را با ۵۰ درصد افزایش به ۱,۲ میلیون نفر برساند.^{۳۵}

در این زمینه عربستان نیز قصد دارد ضمن سرمایه‌گذاری بر این صنعت، درآمد خود در سال ۲۰۳۰ را نسبت به سال ۲۰۱۶، ۱۸ درصد افزایش دهد. از این رو عربستان قصد دارد که تعداد گردشگران غیرمذهبی خود را تا سال ۲۰۲۰ از ۲۰۰ هزار نفر فعلی به ۱,۵ میلیون نفر در سال ۲۰۲۰ برساند.^{۳۶} در این زمینه ابراهیم الرشید رئیس کمیته توریسم و گردشگری اتاق بازرگانی جده ضمن ستایش سرمایه‌گذاری‌های صورت گرفته در زمینه توریسم معتقد است که هر یک میلیون دلار سرمایه‌گذاری در صنعت توریسم عربستان ایجادکننده ۱۶۷ فرصت شغلی مستقیم و غیرمستقیم است.^{۳۷}

رشد صنعت هتلداری عربستان

طبق گزارش‌ها صنعت هتلداری عربستان با نرخ رشد سالانه ۱۳,۵ درصد، یکی از سریع‌ترین رشدهای صنعت هتلداری در جهان را دارا است. از جمله در پی رشد بی‌سابقه هتل‌های عربستان در سال ۲۰۱۷، ۳۰ هزار اتاق هتل جدید و ۴۰ هزار اتاق مهمان در عربستان ایجاد شده است. همچنین در جهت تسهیل و تقویت صنعت توریسم این کشور عربستان اصلاحاتی را در قوانین صدور ویزای خود از جمله دادن ویزای سی روزه به زنان زیر ۲۵ سال مجرد و بدون قییم قانونی برای اولین بار به انجام رسانده است.^{۳۸}

از سوی دیگر مطابق پیش‌بینی‌ها، طی پنج سال آینده ارزش خدمات هتلداری در عربستان سعودی به بیش از ۹۳ میلیارد دلار خواهد رسید. این در حالی است که کمیته توریسم و گردشگری اتاق بازرگانی جده معتقد است که هم اکنون نزدیک به ۳۰۰ هزار فرصت شغلی در زمینه خدمات هتلداری در سراسر عربستان در دسترس است. محمد حاج حسن، معاون مدیر منطقه‌ای هلدینگ روتانا در عربستان سعودی، مصر، سودان، عراق و بحرین

³⁵ <https://www.arabianbusiness.com/travel-hospitality/387984-tourism-key-to-saudi-arabias-vision-2030-plans>

³⁶ <https://www.arabianbusiness.com/travel-hospitality/387984-tourism-key-to-saudi-arabias-vision-2030-plans>

³⁷ <https://www.thehotelshowsaudi Arabia.com/media-hub/industry-news/2016/june/saudi-vision-2030-aims-to-double-hotel-sector-opportunities/>

³⁸ <http://www.hoteliermiddleeast.com/32957-saudi-arabias-hospitality-sector-to-grow-by-135-annually-to-2022/>

و مدیر معروف‌ترین هتل مکه معتقد است که ظرف ۵ سال آینده صنعت هتلداری عربستان از رشدی پایدار و قوی برخوردار خواهد بود. وی معتقد است که در حال حاضر سفر توریسم مذهبی و نیز توریسم داخلی ۶۵ درصد بازار توریسم این کشور را در اختیار دارند که به لطف زیرساخت‌های قوی صنعت هتلداری این مسئله می‌تواند گسترش یابد.^{۳۹}

از سوی دیگر مطابق گزارش STR در سال جاری در عربستان ۱۸۷ پروژه هتل و هتلداری در آستانه بازگشایی، مرحله پایانی ساخت و یا طرح اولیه می‌باشند. در این زمینه عربستان دارای یک پروژه مشتمل بر سه فاز است که نتیجه آن اضافه شدن ۶۴۰۰۰ اتاق به مجموع اتاق‌های در دسترس خدمات هتلداری عربستان است. این تعداد اتاق برابر ۷۶ درصد کل اتاق‌های موجود در هتل‌های عربستان در زمان حاضر است و نشان‌دهنده یک رشد بسیار بالا در زمینه صنعت هتلداری این کشور است.^{۴۰} در این زمینه مکه با بیش از ۲۳۰۰۰۰ اتاق جدید در حال ساخت و ۳۲ هزار در کل پروژه بیشترین تعداد اتاق‌ها را در میان شهرهای عربستان از آن خود خواهد کرد؛ و جده و ریاض هر کدام با تعداد کل ۱۰ هزار اتاق جدید در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

عربستان قلب تپنده خدمات هتلداری منطقه

به جرأت می‌توان گفت که عربستان در سال‌های اخیر به قلب تپنده صنعت هتلداری منطقه تبدیل شده است. این کشور یک برنامه مشتمل بر سه فاز برای ساخت بیش از ۱۴۰ هتل با بیش از ۶۴ هزار اتاق را برای ۵ سال آینده در برنامه دارد. در کنفرانس برترین‌های هتلداری عربستان سعودی که در ماه آوریل امسال در شهر جده برگزار شد، اعلام کرد که در سال جاری میلادی ۸۴ هتل در سطح استانداردهای جهانی در سراسر عربستان سعودی افتتاح خواهد شد. این تعداد با ۲۷ هزار اتاق تقریباً برابر با ۶۰ درصد پروژه‌های هتلینگ این کشور برای ۵ سال آینده را شامل می‌شود. شهرهای ریاض، مکه، مدینه، جده و الخبر در عربستان را می‌توان شلوغ‌ترین

³⁹ <https://www.rotanatimes.com/almarwarayhaanbyrotana/news/10713>

⁴⁰ <https://www.arabianbusiness.com/travel-hospitality/390489-revealed-how-many-more-hotel-rooms-is-saudi-arabia-planning-to-open>

شهرهای عربستان از نظر حجم فعالیت‌های هتل‌سازی در سراسر این کشور نامید. در این میان معروف‌ترین برندهای هتلینگ عربی و منطقه‌ای در امر ساخت و ساز هتل‌های با استانداردهای جهانی عربستان مشغول فعالیت هستند. برندهایی نظیر هیلتون به عنوان فعال‌ترین شرکت هتل‌سازی در عربستان و نیز شرکت‌های دیگری نظیر ردیسون پارک و ...^{۴۱}

اما شاید بتوان جاه‌طلبانه‌ترین این پروژه‌ها را پروژه توسعه جبل عمر مکه، مشتمل بر ۳۸ هتل برج با نمای سنتی و عربی و انواع رستوران‌های مدرن و سنتی در این مجموعه دانست که ضمن داشتن دیدی مستقیم به کعبه مسیر مستقیم و اختصاصی را به کعبه برای مهمانان هتل فراهم می‌کند. این پروژه که توسط گروه فاستر اند پارتنرس^{۴۲} در حال توسعه است، با هزینه‌ای بالغ بر ۵,۵ میلیارد دلار در حال ساخت بوده و قرار است توسط ۲۸ کمپانی مختلف اداره برج‌های آن صورت بگیرد.^{۴۳} با هدف تبدیل شدن این هتل به نمادی الهام بخش از تلفیق سنت و مدرنیته در حال طراحی است.

از سوی دیگر در سال‌های اخیر یکی از تحولاتی که در صنعت هتلداری عربستان به وقوع پیوسته تغییر بازار این کشور از هتل‌های لوکس و مجلل به هتل‌های رده میانه است. در حال حاضر در میان ده برند برتر پروژه‌ها در حال ساخت در عربستان ۶ برند در رده هتل‌های میانه محسوب می‌شوند. از این میان می‌توان به پروژه‌های هتل ردیسون پارک^{۴۴} با ۱۴۳۳ اتاق، هیلتون گاردن^{۴۵} با ۱۱۵۵ اتاق، هتل ۴ ستاره شرایتون^{۴۶} با ۱۸۹۰ اتاق، الافتس^{۴۷} هتل با ۶۲۷ اتاق، هتل مرکور^{۴۸} با ۵۲۸ اتاق و کمپلکس سوئیت‌های استای بریدج^{۴۹} با ۵۳۸ اتاق اشاره نمود. در همین زمینه معاون منطقه‌ای هلدینگ هتل‌های ردیسون پارک معتقد است که عربستان سعودی

⁴¹ http://www.tradearabia.com/news/CONS_336724.html

⁴² FOSTER AND PARTNERS

⁴³ <https://www.fosterandpartners.com/projects/jabal-omar-development/>

⁴⁴ RADISON PARK

⁴⁵ HILTON GARDEN

⁴⁶ SHERATON

⁴⁷ ALOFTS

⁴⁸ MERCUR

⁴⁹ STAYBRIDGE

مهم‌ترین نقطه تمرکز این مجموعه در خاورمیانه محسوب می‌شود و به همین دلیل این شرکت قصد ساخت ۱۷ هتل در سراسر عربستان را در ظرف ۵ سال آینده خواهد داشت.^{۵۰}

نتیجه‌گیری

همانطور که گفته شد عربستان در راستای سند ۲۰۳۰ به شدت دنبال کاهش وابستگی اقتصاد خود به صادرات نفت و گاز است. در این راستا این کشور سرمایه‌گذاری‌های سنگینی را در حوزه‌های مختلف صنعتی و های تک انجام داده است که ضمن گسترش فرصت‌های شغلی جدید می‌تواند عربستان را به دروازه و یا هاب منطقه‌ای تجاری و اقتصادی تبدیل نماید. در این راستا عربستان با سرمایه‌گذاری‌های سنگین صورت گرفته در حوزه حمل‌ونقل خود قصد دارد این کشور را تبدیل به هاب ترانزیتی منطقه نیز بنماید و با اتصال خلیج فارس و دریای سرخ توانایی‌های ژئوپلیتیک و ژئواکونومیک خود را در مقابل رقبای منطقه‌ای خود تقویت نماید.

از سوی دیگر صدها میلیارد دلار سرمایه‌گذاری صورت گرفته در این زمینه نشان می‌دهد که عربستان قصد جدی برای کاهش وابستگی خود به نفت و نیز افزایش توان رقابت منطقه‌ای خود دارد. جانسون در کتاب خود با عنوان مقدمه‌ای بر توسعه ژئوپلیتیک ذکر می‌نماید که مقدمه توسعه توان ژئوپلیتیک کشورها، توسعه اقتصادی درون‌زایی است که اقتصاد کشورها را در ارتباط با اقتصاد جهانی قرار دهد. این مسئله امروز در برنامه عربستان دیده شده است که با سرمایه‌گذاری کلان در حوزه خطوط حمل و نقل خود مقدمه تحول نظام اقتصادی خود از یک اقتصاد تک محصولی به یک اقتصاد مولد و خدماتی را در سطح منطقه‌ای فراهم نماید.

از سوی دیگر عربستان با گسترش خطوط لوله انتقال نفت و گاز خود از خلیج فارس به دریای سرخ و نیز جنگ در یمن به وضوح جهت‌گیری آینده خود را در منطقه نشان می‌دهد. در واقع عربستان می‌خواهد با افزایش فعالیت تجاری در دریای سرخ و افزایش اهمیت این دریا در اقتصاد بین‌الملل و هم راستا با هدف این کشور در

⁵⁰ <https://www.thehotelshowsaudi Arabia.com/media-hub/industry-news/2016/april/saudi-arabia-sees-shift-to-mid-market-hotel-sector/>

تسلط بر سواحل یمن در دریای سرخ، تنگه باب المندب و نیز دریای عرب از اهمیت راهبردی تنگه هرمز به شدت کاسته شود.

باید توجه داشت که در صورت رخداد چنین مسئله‌ای، کاهش اهمیت تنگه هرمز در اقتصاد جهانی به موازات کاهش اهمیت نفت منطقه برای اقتصاد جهانی و هم زمان افزایش اهمیت دریای سرخ در اقتصاد بین‌الملل با خارج شدن آخرین برگه بازی از دستان ایران در صورت وقوع تهدیدات عمده، عملاً ایران در وضعیتی ضعیف‌تر از عربستان قرار خواهد گرفت. این در حالی است که پروژه‌های مشابه در ایران مانند پروژه چابهار تا به کنون نتوانسته‌اند حتی به بخشی از اهداف خود در راستای متنوع کردن راه‌های ارتباطی ایران دست یابند.

در نهایت این که سیاست‌گذاری سعودی به سمت گسترش فعالیت‌های تجاری خود در دریای سرخ پیش می‌رود. همچنین با اتصال دریای سرخ و خلیج فارس عملاً مسیری کوتاه‌تر را برای تجارت میان دولت‌های جنوب خلیج فارس و اروپا و آمریکا شمالی ایجاد می‌نماید. همچنان که چنین تغییری منجر به تقویت طرح‌های توسعه‌ای این کشور در ساحل دریای سرخ مانند پروژه‌هایی نظیر شهر تکنولوژی نئوم و یا شهر اقتصادی ملک عبدالله خواهد شد.

از سوی دیگر یکی از مؤلفه‌های تلاش عربستان جهت کاهش وابستگی اقتصادی خود به نفت و گاز و تنوع بخشی به اقتصاد انرژی خود - سرمایه‌گذاری بر روی توریسم و گسترش خدمات گردشگری است. باید توجه داشت که خدمات گردشگری و توریسم طیف متنوعی از خدمات را شامل می‌شود که در این نوشتار ما صرفاً به بررسی برنامه‌های در دست اجرا و یا اجرا شده عربستان برای دو بخش مهم آن یعنی گسترش خطوط حمل و نقل و نیز گسترش خدمات هتلداری اشاره نمودیم. می‌توان با یک نگاه کلی گسترش شتابناک صنعت توریسم و خدمات مرتبط آن را در عربستان در کنار هزینه‌های ده‌ها میلیارد دلاری که در این زمینه در حال انجام است در راستای قصد عربستان برای تنوع بخشی به اقتصاد این کشور تفسیر نمود.

از سوی دیگر عربستان بارها در مناسبت‌های مختلف از جمله در نشست سال گذشته انجمن بین‌المللی هتلداری در سنگاپور اعلام نموده است که قصد دارد عربستان را به مقصد اول گردشگری در سطح منطقه و نیز هاب منطقه‌ای توریسم با توجه به موقعیت بسیار ویژه این کشور در کنار خلیج فارس و دریای سرخ و سه راه آسیا، آفریقا و اروپا تبدیل نماید.

مشخصاً به واقعیت پیوستن این مسئله نه تنها تبعات زیادی بر روی توازن اقتصادی جنوب خلیج فارس خواهد داشت، بلکه با توجه به گسترش خطوط حمل و نقل این کشور در طول صحراهای عظیم عربستان از خلیج فارس تا دریای سرخ، عملاً پتانسیل‌های ژئوپلیتیک عربستان را به فعلیت می‌رساند. باید توجه داشت که خود این مسئله نیز خود به خودی بر تقویت توان اقتصادی عربستان قادر خواهد بود که توازن موجود در منطقه را کاملاً به نفع عربستان تغییر دهد.